

Suomen Psykologiliitto ry:n suositus

Psykologin arvio lastensuojelulain mukaisen erityisen huolenpidon (EHO) jakson valmistelussa: edellytykset arvion toteuttamiselle

Suomen Psykologiliitto ry suositaa, että lastensuojelulain mukaisten erityisen huolenpidon arviointia koskevien asiakirjojen valmistelu keskitetään lähtökohtaisesti lastensuojelussa työskenteleville psykologeille. Psykologien asiantuntijuutta tulee käyttää laajasti lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa sekä palveluprosessien eri vaiheissa vahvistamaan lapsen etua ja oikeusturvaa.

Erityinen huolenpito

Lastensuojelulain 71–73§ mukaan lastensuojelun sijaishuollon asiakkaana olevalle 12–17-vuotiaalle nuorelle voidaan järjestää erityistä huolenpitoa, mikäli nuoren toiminnan arvioidaan vaarantavan erityisen vakavasti hänen henkeään, terveyttään tai kehitystään. Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää esimerkiksi aggressiivisesti käyttäytyvien, toistuvasti karkailevien, rikoskierteessä olevien tai päihdeongelmaisten lasten ja nuorten elämäntilanteen tasaamiseksi.

Erityinen huolenpito (EHO) on kokonaisvaltaista, intensiivistä moniammatillista hoitoa ja kasvatusta, jota järjestetään lastensuojelulaitoksessa. Edellytyksenä erityisen huolenpidon järjestämiselle on, ettei sijaishuoltoa voida lapsen hoidon ja huolenpidon tarve huomioiden järjestää muulla tavoin. Erityisen huolenpidon aikana nuoren liikkumisvapautta voidaan rajoittaa turvallisuuden ja huolenpidon varmistamiseksi (Lastensuojelulaki 69§). Jakson aikana voidaan erillisellä päätöksellä käyttää myös muita sijaishuollon rajoitustoimenpiteitä (Lastensuojelulaki 62–70§). Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää enintään 30 vuorokauden ajan, mutta jaksoa voidaan erittäin painavasta syystä jatkaa korkeintaan 60 vuorokaudella.

Päätöksen erityisen huolenpidon jaksosta tulee lastensuojelulain (72 §) nojalla perustua moniammatilliseen arvioon, joka perustuu kasvatukselliseen, sosiaalityön, psykologiseen ja lääketieteelliseen asiantuntemukseen.

Psykologin arvio erityisen huolenpidon järjestämisestä

Psykologin tulee tehdä EHO-arvio ainoastaan edellä mainitun lain nojalla, vastaamalla sosiaalityöntekijän kirjalliseen pyyntöön. EHO-jakson tarvetta koskevan psykologin arvion

laatiminen vaatii riittävää perehtymistä nuoren tilanteeseen, käytössä oleviin tukitoimiin sekä ymmärrystä EHO-jakson edellytyksistä ja mahdollisista vaikutuksista. Psykologiilla tulee olla käytössään tarvittavat asiakirjat, joiden perusteella hän arvioi ajankohtaisesti nuoren hyvinvointia ja terveyttä vaarantavia tekijöitä ja jakson tarvetta.

Psykologin tulee lähtökohtaisesti pyrkiä myös tapaamaan arvion kohteena oleva nuori vähintään kerran, edellyttäen että EHO-jakson valmistelu on asiakkaalla tiedossa. Nuoren näkemys ajankohtaisesta tilanteesta sekä mielipide erityisen huolenpidon järjestämisestä on tärkeä pyrkiä selvittämään. Näkemys kirjataan psykologin lausuntoon, ja lausunto on suositeltavaa käydä nuoren kanssa läpi ennen kuin se toimitetaan sosiaalityöntekijälle. Sijoitetun nuoren sijaisvanhempia/omahoitajia on tärkeä haastatella mahdollisimman kattavan kuvan saamiseksi lapsen voinnista ja tilanteesta. Arvioinnissa psykologi voi tavata myös nuoren vanhempia mahdollisuuksien ja tilanteen mukaan. Erityistä huolenpitoa harkitessa keskeistä on aina huomioida nuoren etu.

Erityisen huolenpidon jakson tarvetta koskevassa lausunnossa tulee ottaa kantaa siihen, onko käytettävissä olevien tietojen ja ajankohtaisen arvion pohjalta EHO-jakson tarve psykologisesta näkökulmasta perusteltu. Laki ei määrittele psykologin arvion tarkkaa sisältöä, mutta arvioon olisi hyvä sisällyttää

- Esitiedot sekä tiedot nuoren nykytilanteesta
- Nuoren näkemys erityisen huolenpidon jaksosta
- Nuoren kasvua ja kehitystä vaarantavien tekijöiden arviointi
- Kannanotto siihen, onko erityisen huolenpidon jakso suositeltava psykologisen asiantuntemuksen pohjalta
- Arvio siitä, onko erityisen huolenpidon jaksosta hyötyä/haittaa nuoren psyykkiselle voinnille tai muulle kehitykselle
- Nuoren mahdollisen traumataustan ja erityistarpeiden huomioiminen

Erityisen huolenpidon tarpeen arviota tekevän psykologin ei tarvitse ottaa kantaa erityisen huolenpidon jakson konkreettiseen sisältöön ja tukitoimiin, mutta psykologi kirjaa lausuntoon ne asiat, joita hänen arvionsa mukaan olisi suositeltavaa hoitojakson aikana erityisesti huomioida. Erityisen huolenpidon jakso palvelee nuorta ja hänen tarpeitaan parhaiten, kun se on huolellisesti suunniteltu. Lausuntoon kirjoitetaan vain erityisen huolenpidon järjestämiseen olennaisesti liittyvät asiat. Psykologi laatii lausunnon yleisiä psykologien lausunnointiohjeita noudattaen.

Lausunto tulee laatia myös siinä tapauksessa, ettei psykologi arviossaan puolla EHO-jakson toteuttamista, vaan esittää ensisijaisesti muita tukitoimia nuoren tilanteeseen. Mikäli EHO-jakson perusteet jäävät riittämättömiksi tai asiaan ei ole mahdollista ottaa kantaa käytössä olevien tietojen valossa, tulee psykologin olla yhteydessä pyynnön esittäneeseen sosiaalityöntekijään ja hoidosta vastaavaan lääkäriin tilanteen selvittämiseksi.

Arvion edellyttämä perehtyneisyys psykologilta

Erityisen huolenpidon jakson tarpeen arviointi on erityistä perehtymistä vaativa työtehtävä, jonka toteuttaminen ei automaattisesti kuulu kaikkien lasten ja nuorten parissa toimivien psykologien työnkuvaan. Työsuhteessa uusista työtehtävistä tulisi sopia työnantajan ja työntekijän kesken. Mikäli työnantaja ehdottaa uutta työtehtävää, psykologin on syytä tarkistaa, mitä työsopimukseen on kirjattu työtehtävistä ja miten ne on määritelty. Sovittaessa lisätehtävistä tai tehtävänkuvan vaativuuden lisääntyessä on syytä tarkistaa myös palkkausta.

Mikäli EHO-arvioiden laatiminen sisältyy tai lisätään psykologin työtehtäviin, on työnantajan tarjottava riittävä perehdytys tehtävään. Käytännössä tämä tarkoittaa työnohjausta ja/tai konsultaatiota asiaan perehtyneeltä psykologilta. Psykologin arvioiden laatimisessa ja lausuntojen kirjoittamisessa voi ohjausta antaa vain toinen psykologi, ei toisen ammattiryhmän edustaja. Koska EHO-lausuntopyynnöt tulevat usein hyvin lyhyellä varoitusaajalla, tulisi perehtyminen tehtävään aloittaa ennen pyynnön saamista ja ensimmäisille lausunnoille tulee varata riittävästi aikaa.

On lastensuojelun asiakkaiden oikeusturvan kannalta huolestuttavaa sekä psykologien näkökulmasta ammattieettisesti kestäväntöytä, mikäli psykologeja edellytetään lausumaan erityisen huollonpidon tarpeesta ilman riittävän perehdytyksen tarjoamista. Nuoret, joiden käyttäytyminen tai ympäristö edellyttävät erityisen huolenpidon harkitsemista, ovat erittäin haavoittuvassa asemassa ja on korvaamattoman tärkeää, että he saavat sellaista tukea, jonka järjestäminen on arvioitu asiakkaan tarpeita parhaiten vastaavaksi.

Johtopäätökset

Erityinen huolenpito on nuoren itsemääräämisoikeuteen vahvasti puuttuva toimenpide ja sen järjestämistä koskevan arvio laatiminen vaatii psykologilta erityistä perehtyneisyyttä. Erityisen huolenpidon arviointia koskevien asiakirjojen valmistelu on suositeltava keskittää lähtökohtaisesti lastensuojelussa työskenteleville psykologeille. Mikäli arvioissa turvaudutaan muissa palveluissa toimivien psykologien asiantuntemukseen, mikä voi olla perusteltua esimerkiksi tilanteissa, joissa nuorta ajankohtaisesti arvioidaan tai hoidetaan nuorisopsykiatrisen palveluissa, on nuoren edun ja oikeuksien turvaamiseksi erittäin keskeistä huolehtia riittävästä perehdytyksestä arviosta vastaavalle psykologille.

Erityisen huolenpidon jaksoihin liittyvien arviointien ohella psykologien asiantuntijuutta tulee käyttää laajasti lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa sekä palveluprosessien eri vaiheissa vahvistamaan lapsen etua ja oikeusturvaa.

Suosituksen laatimiseen ovat osallistuneet Psykologiliiton Lasten- ja nuorten mielenterveystyön, Oppimisen ja kasvun tuen sekä Pari- ja perhesuhteiden jaosten jäsenet. Lisäksi laatimisessa on konsultoitu Helsingin kaupungin lastensuojelussa toimivia psykologeja.